

Universiteit Leiden

CURSUS

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

IN HET DETERMINEREN VAN

HISTORISCHE GRAFISCHE EN

FOTOMECHANISCHE

TECHNIEKEN

donderdagen 11, 18 en 25 november 2021

Universiteitsbibliotheek Leiden / Bijzondere Collecties
Witte Singel 27, 2311 BG Leiden Tel. (071) 527 2832
e-mail m.e.n.van.den.heuvel@library.leidenuniv.nl

Inleiding

In de Universiteitsbibliotheek Leiden bevinden zich in de Bijzondere Collecties de befaamde beeldcollecties van het Prentenkabinet. Hierin zijn museaal belangwekkende collecties tekeningen, prenten en foto's aanwezig, die van oudsher bedoeld zijn om kunsthistorisch onderwijs te geven aan de hand van originele beeldmaterialen.

Buiten het gewone onderwijsaanbod voor studenten van de universiteit, biedt Universiteitsbibliotheek Leiden de specialistische cursussen *Determineren van historische fotografische procedés* en *Determineren historische grafische en fotomechanische technieken* aan. Deze cursussen zijn bestemd voor conservatoren, archivariissen, documentalisten en andere belangstellenden op het gebied van beeldend en illustratiemateriaal in fotografie of grafische techniek. Onder beheerders van beeldcollecties bestaat behoefte aan kennis op het gebied van historische procedés. Deze kennis is nodig bij herkenning, documentatie, conservering en restauratie van het beeldmateriaal. Aan de hand van deze twee cursussen 'Determineren' wordt een structurele basis gelegd voor deskundigheidsbevordering op dit gebied. De vakcursussen zijn gericht op zowel (oud-)studenten als op professionals in musea en archieven. Ze zijn van langere duur, waardoor de historische fotografische en grafische procedés diepgaand kunnen worden bestudeerd aan de hand van concrete voorbeelden uit de tekeningen-, prenten- en fotocollecties van Universiteit Leiden.

De cursus *Determineren historische grafische en fotomechanische technieken* is bedoeld voor iedereen die omgaat met historisch beeldmateriaal als boekillustraties, losse prenten, prentbriefkaarten of reproducties en daarbij geconfronteerd wordt met het moeten vaststellen van de gebruikte druktechniek. Speciale aandacht krijgen de talrijke negentiende-eeuwse fotomechanische procedés.

De cursus heeft de vorm van een serie werkcolleges, waarin aandacht wordt geschonken aan veel voorkomende vragen als: Wat is een lijncliché? Is dit nu een ets of een gravure? Is het gedrukt of is het getekend? Is het in kleuren gedrukt of ingekleurd, een krijtlitho of stippelgravure, een lichtdruk of een heliogravure? Aan de hand van een groot aantal specimina van de behandelde technieken zal ingegaan worden op de wijze van vervaardiging en de daaruit voortvloeiende kenmerken waaraan een bepaalde techniek te herkennen is.

Aan het begin van de cursus wordt aan alle deelnemers een uitgebreide syllabus uitgereikt.

De cursus, waarin theorie en praktijk evenredig aan bod komen, is een coproductie van de Universiteitsbibliotheek Leiden (drs. M.E.N. van den Heuvel, conservator fotografie en drs. Jef Schaeps, conservator tekeningen en prenten) en de foto- en drukhistoricus Johan de Zoete. Op donderdag 11 november 2021 om 10.00 uur zal de cursus in deze vorm van start gaan in de collegezaal 'Heinsius' op de tweede verdieping van Universiteitsbibliotheek Leiden, gevestigd aan de Witte Singel 27. De cursus wordt gegeven op drie achtereenvolgende donderdagen steeds in een bijeenkomst van 2 x 2,5 uur. In het bijgevoegde programma vindt u de data van de colleges vermeld. Aan het einde van de cursus ontvangen de deelnemers een certificaat van deelname.

Aanbevolen literatuur

Het verdient aanbeveling onderstaande boeken voor of tijdens de duur van de cursus te bestuderen.

* M. Jürgens, *The Digital Print, A Complete Guide to Processes, Identification and Preservation*, Thames & Hudson, 2010

* Bamber Gascoigne, *Prentkunst en drukwerk*, Amsterdam (Meulenhoff/ Landshoff) 1988.

* Dusan Stulik & Art Kaplan, *The Atlas of Analytical Signatures of Photographic Processes*. The Getty Conservation Institute, 2013. Gratis te downloaden op:

http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/atlas.html

Tijdens de cursus worden een dradenteller (loep 8x) en een zakmicroscop (30x) gebruikt (zie ook bijlage optische hulpmiddelen). Hoewel er in de UB Leiden enkele exemplaren aanwezig zijn, is het raadzaam zelf over deze apparaatjes te beschikken. De zakmicroscop met ingebouwde verlichting is verkrijgbaar bij postzegelhandelaren of op het internet. Onze ondervinding leert dat de kwaliteit van de aangeboden zakmicroscopen erg varieert.

Aanmelding voor de cursus en wijze van betaling

De kosten voor de cursus bedragen € 350,- per persoon.

U vindt hierbij een inschrijvingsformulier om Uw deelname aan te melden. Na aanmelding krijgt u een rekening toegestuurd.

Toelating vindt plaats in volgorde van betaling. Het maximum aantal deelnemers is 7. Bij zeer grote belangstelling bestaat de mogelijkheid dat een tweede groep wordt gevormd.

(Mocht u onverhoopt na 1 november 2021 uw deelname moeten annuleren, dan wordt € 10,- administratiekosten in rekening gebracht.)

CURSUSPROGRAMMA - (3 donderdagen 10.00-16.00 uur)

Alle colleges bestaan uit ten minste 40% praktijk determineren

1	11-11-2021	<p>10.00 – 12.30
Algemene inleiding   • opzet van de cursus• indeling druktechnieken• kenmerken hoofdtechnieken• fotografie• galvanoplastiek• terminologie• literatuur, naslagwerken manuele diepdruktechnieken, met o.a.   • ets• gravure• vernis mou• aquatint• mezzotint 13.30 - 16.00
Hoogdruk</p> <p>manuele/mechanische technieken, met o.a.</p>   • houtsnede/houtgravure• glyphografie• chemitypie• paniconografie <p>fotomechanische technieken, met o.a.</p>   • similigravure• fotoxylografie• zincografie• autotypie en lijncliché
2	18-11-2021	<p>10.00 – 12.30
Diepdruk   (foto)mechanische technieken, met o.a.   • anaglyptografie• galvanografie• natuurzelfdruk• geëtste Daguerreotypie• fotogalvanografie• Woodburytypie• photogravure Goupil• heliogravure• koperdiepdruk 13.30 – 16.00
Vlakdruk</p> <p>manuele/mechanische technieken, met o.a.</p>   • steendruk• krijtlitho• steengravure• algrafie• anastatische procédés

fotomechanische procedés, met o.a.

- directe en indirecte fotolithografie
- lichtdruk
- offset

3 25-11-2021 10.00 – 12.30

Kleurenprocedés, met o.a.

- met de hand of machinaal ingekleurd
- gedrukte kleuren
- Photochrom-procedé van Orell-Füssli
- chromolithografie
- combinatieprocedés
- Baxterprint
- 3- en 4-kleurenautotypie

13.30 – 16.00

Deze les zal ter afsluiting geheel aan de praktijk gewijd zijn, met een bonte mengeling van allerlei technieken en probleemgevallen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid zelf prenten of drukwerk in te brengen en te bespreken.

Na afloop zal een certificaat van deelname uitgereikt worden.

Plaats:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Heinsius-zaal (Collegezaal)

Witte Singel 27, 2311 BG Leiden

AANMELDINGSFORMULIER

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING IN HET DETERMINEREN VAN GRAFISCHE EN FOTOMECHANISCHE PROCEDÉS 11, 18 en 25 november 2021

Opsturen naar:
Universiteitsbibliotheek Leiden
t.a.v. het secretariaat
Postbus 9501, 2300 RA Leiden
Of scannen en mailen naar secretariaat@library.leidenuniv.nl

Achternaam.....

Meisjesnaam.....
(i.v.m. certificaat)

Voornamen.....

Adres.....

Postcode/Woonplaats.....

Telefoonnummer (privé).....Geboortedatum.....

Bedrijf/Instelling/Museum.....

Lid Nederlandse Museumvereniging J / N (doorhalen wat niet van toepassing is)

Werkadres.....

Werkpostcode/Woonplaats.....

Telefoonnummer (werk).....

Indien student, onderwijsinstelling en studentnummer

.....

Factuur versturen naar:

Adres.....

Postcode/Woonplaats.....

Referentienummer (b.v. inkoopodernummer).....

Datum

Handtekening

.....

.....

Bijlage optische hulpmiddelen

De volgende optische hulpmiddelen worden ingezet om rasters en structuren vast te kunnen stellen.

Onontbeerlijk is de inklapbare 8x vergrotende loep (dradenteller). Deze is bij elke opticien of postzegelhandelaar verkrijgbaar.

De zakmicroscop, bij voorbeeld de Carson MM-450, wordt ingezet om kleinere details (zoals de Runzelkorn van de lichtdruk) vast te kunnen stellen. Deze is bij voorbeeld te bestellen bij <https://www.benel.nl/webshop/microscopen/microscopen/carson-handmicroscop-mm-450-20-60x-met-led.html>